

вибори у РФ 2018 року. У випадку останнього домінуючим фактором легітимації виборів була боротьба з політичною інертністю суспільства. Так владна вертикаль зробила все можливе (в аспекті використання адміністративного ресурсу) для того, що б залучити до виборів якомога більший відсоток населення. Основними методами залучення громадян виступали: розіграші та конкурси з можливістю отримання матеріальних призів, збори місцевих громад для вирішення питань благоустрою територій, збори трудових колективів на підприємствах та учбових закладах, зібрання батьківських рад у дитсадках та школах по питаннях розвитку навчальних закладів та удосконалення методів проведення навчального процесу тощо. Дані заходи проводились у безпосередній близькості, а інколи на самих виборчих дільницях, що суперечить чинному законодавству.

Актуальність дослідження політичної інертності суспільства обумовлена зниженням частотності політичних явищ, в яких безпосередньо може брати участь народ. Деморалізуючі розмови авторитетних політиків проявляються у постійних скаргах на аполітичність суспільства, тим самим постійно підтримуючи і нав'язуючи електорату даний стереотип.

Незмінними каталізаторами політичної інертності суспільства виступають низька якість політичного продукту і освіченості політичних діячів, а також низька активність опозиції, а точніше її роз'єднаність, втрата авторитету. Якщо держава не зацікавлена в політичній грамотності населення, то в цьому повинна бути зацікавлена опозиція. В даний час у більшості країн пострадянського простору відсутня активно функціонуюча опозиція, а партії або дискредитували себе, або не мають достатніх ресурсів для повноцінного впливу на електорат.

Список використаних джерел

1. Конституційне право України / за ред. Ю. М. Тодики, В. С. Журавського. – К., 2002. – 450 с.
2. Полохало В. «Середній» українець – соціальна основа не громадянського суспільства / В. Полохало // Політична думка. – 1999. – №4. – С.36–38.
3. Рябчук М. «Авторитаризм із людським обличчям» / М. Рябчук // Демократія в Україні: минуле й майбутнє. – К., 1993. – 380 с.
4. Вітковський В. Ординський бенкет в ефірі / В. Вітковський // Львівська газета. – 2006. – 10 січня.
5. Бозаджиев В. Л. Политическая психология [Електронний ресурс] / В. Л. Бозаджиев. – Режим доступу: <https://monographies.ru/en/book/section?id=8233>
6. Пеліванова Н. І. Механізми удосконалення реалізації громадських ініціатив [Електронний ресурс]. – Н. І. Пеліванова. – Режим доступу: <http://old.niss.gov.ua/monitor/november08/7.htm>
7. Закович М. М. Культурологія: українська та зарубіжна культура [Електронний ресурс] / М. М. Закович. – Режим доступу: http://www.ebk.net.ua/Book/cultural_science/zakovich_kulturologiya/part1/106.htm

References

1. Konstytucyjne prawo Ukrainy / za red. Ju. M. Todyky, V. S. Zhuravskogo. – K., 2002. – 450 s.
2. Polohalo V. «Serednij» ukrai'niec' – social'na osnova ne gromadjanskogo suspil'stva / V. Polohalo // Politychna dumka. – 1999. – №4. – S.36–38.
3. Rjabchuk M. «Avtorytaryzm iz ljuds'kym oblychchjam» / M. Rjabchuk // Demokratija v Ukraini: mynule j majbutnje. – K., 1993. – 380 s.
4. Vitkovs'kyj V. Ordyns'kyj benket v efiri / V. Vitkovs'kyj // L'vivs'ka gazeta. – 2006. – 10 sichnja.

5. Bozadzhiev V. L. Politicheskaja psihologija [Elektronnyj resurs] / V. L. Bozadzhiev. – Rezhym dostupu: <https://monographies.ru/en/book/section?id=8233>

6. Pelivanova N. I. Mehanizmy udoskonalennja realizacii' gromads'kyh iniciativ [Elektronnyj resurs]. – N. I. Pelivanova. – Rezhym dostupu: <http://old.niss.gov.ua/monitor/november08/7.htm>

7. Zakovych M. M. Kul'turologija: ukrai'ns'ka ta zarubizhna kul'tura [Elektronnyj resurs] / M. M. Zakovych. – Rezhym dostupu: http://www.ebk.net.ua/Book/cultural_science/zakovich_kulturologiya/part1/106.htm

Mudryk Yu. S., candidate of political sciences, professor of department of international relations and tourism of Khmelnytskyi National University (Ukraine, Khmelnytskyi), yurij.mudryk@gmail.com

Political inertia in the context of building civil society

The phenomenon of political inertia of society is analyzed. The interrelation between this phenomenon and the state of development of political culture in general is substantiated. The main negative phenomena that give rise to political indifference in the development of civil society are established.

It is proved that the inertia of political perception and political thinking is manifested in the rigidity and stereotypical nature of the internal or foreign policy course, in the reluctance and inability to change the system of views and assessments of existing political events, to change the direction and nature of political action. Correlation dependence between political inertia of society and political regime in the socio-political (monopoly of political decisions making) and social-psychological expressions is established.

The main subjective determinants and regularities of political inertia of society are revealed and mechanisms of improvement of realization of public initiatives at the main restraining factor are offered.

Keywords: inertia, political inertia of society, civil society, public initiatives, development of the country.

* * *

УДК 340.1

Оніпко З. С.,

аспірантка кафедри політології, Київський національний університет ім. Тараса Шевченка (Україна, Київ), zoriana.onipko@gmail.com

АНАРХО–КАПІТАЛІЗМ В СИСТЕМІ ЛІБЕРТАРИЗМУ

Проаналізовано праці ряду західних теоретиків анархо–капіталізму як однієї із провідних течій лібертаризму (М. Ротбарда, Р. Лонга, Г.–Г. Хоппе, Д. Фрідмена та ін). Головна увага зосереджена на аналізі найголовнішої риси анархо–капіталізму – бездержавності суспільства. Розглянуто праці вчених, які справили значний вплив на становлення анархо–капіталізму (Ф. Бастіа, Г. Де Молінарі).

Ключові слова: лібертаризм, анархо–капіталізм, держава, ринок, капіталізм.

Взаємозв'язок політичної та економічної сфер суспільства ні в кого не викликає сумніву. Складний механізм такого поєднання завжди був актуальним в періоди криз та потрясінь. Саме в такі часи найбільше відчувався вплив державної політики на економіку, яка часто відігравала роль жорсткого регулятора та координатора. Така взаємобумовленість між політикою та економікою не могла не зацікавити ряд дослідників, які прагнули зрозуміти, від чого залежить ефективність діяльності цих двох сфер. Оскільки держава є найголовнішим з усіх інститутів, який здатний установлювати норми співіснування індивідів та контролювати їх, то вона постійно розглядається як необхідний елемент будь-якого суспільства, без якого жодна із сфер не зможе функціонувати, в тому числі й економічна. Однак у представники анархо–капіталізму як різновиду лібертаризму, з цього приводу займають

протилежну позицію – виступаючи за повну ліквідацію держави. Таким чином, *метою* даної статті є аналіз анархо–капіталізму як течії, яка увібрала в себе дві, з першого погляду непокідані риси – антиетатистські ідеї анархізму та ліберальні принципи ринкової економіки. Ідеї, розроблені представниками даної течії, є в більшій мірі теоретичними, однак вони висвітлюють аспекти, які є новими, адже раніше ніколи вчені не відкидали державу за межі суспільної діяльності індивіда, в тому числі й економічної.

Анархо–капіталізм є однією із двох основних течій лібертаризму (поряд із мінархізмом) – ідейно–політичного напрямку, який вважає свободу індивіда (як політичну, так і економічну) основоположним принципом людського співіснування. В широкому розумінні під поняттям «анархо–капіталізм» розуміється політико–філософське та економічне вчення, яке ґрунтується на приматі особистості та її прав (в першу чергу права власності), ринковій економіці та виступає за знищення держави, вважаючи її найбільшим монополістом та агресором на користь індивідуального суверенітету. Анархо–капіталісти виступають за захист індивідуальної свободи та власності без втручання державного апарату, який мусить замінити приватні організації та кооперації.

Термін «анархо–капіталізм» вперше в науковий обіг був введений в 60–ті роки ХХ століття американським економістом Мюресом Ротбардом, однак витoki даної течії можна віднайти ще у працях таких науковців, як Густав де Молінарі, Фредерік Бастіа, Бенджамін Такер. Вони хоч і не виокремлювали дане поняття як щось автономне, однак висловлювали ідеї, які згодом були підхоплені та розвинуті такими видними анархо–капіталістами, як: Ганс–Герман Хоппе, Родерік Лонг, Стефан Кінселла, Уолтер Лонг та ін. Хоча спершу поняття «анархо–капіталізму» й виникло як суто економічне, однак згодом акумулювало у собі політичну сферу суспільства, яка часто почала перекривати економічну або тісно з нею пов'язуватися.

Густав де Молінарі (1819–1912 рр.) – бельгійський економіст є автором «Виробництва безпеки» – праці, яку М. Ротбард назвав «першою репрезентацією анархо–капіталізму в історії людства» [12, с. 2]. Крім того, його іменем названий дослідницький інститут, заснований видним лібертаріанцем Родеріком Лонгом. Густав де Молінарі вивів основні положення щодо критики держави, як ворожого по відношенню до особистості інституту та обґрунтував їх. Г. де Молінарі зазначав, що для кращого розуміння причин появи держави, її функцій та меж втручання в особистий простір її громадян необхідно визначити спосіб появи суспільства як такого. Аналізуючи психологічні (особистий інтерес) та економічні (прагнення до постійного безперешкодного обміну плодами своєї праці) стимули спільного проживання індивідів, де Молінарі приходить до висновку, що суспільство утворилося природним шляхом. Метою суспільства, на думку вченого, є задоволення основних потреб особистості, в першу чергу в безпеці та недоторканності матеріальних результатів власної праці. Для того, аби мати хоч якісь гарантії, що вищезгадані потреби будуть реалізовані люди створили інститут, який мав би легальні ресурси для цього – державу. «... звідси й створення інститутів, ціль яких – гарантувати кожному можливість мирно розпоряджатися власною

особою та власними благами. Такі інститути були названі державами». Для задоволення своїх потреб у безпеці людство, на думку де Молінарі, навіть готове віддати більшість своїх прав та матеріальних ресурсів.

На перший погляд здається, що задоволення потреб у безпеці, здійснене державою є оптимальним та немає альтернатив, які могли б в повному обсязі відіграти дану роль. Однак, на думку де Молінарі, це не так. Вчений обґрунтовує власне бачення ролі та місця держави в процесі захисту потреб особистості, критикуючи її монополізм та виступаючи за здійснення даних функцій на конкурентній основі. Будучи в першу чергу економістом, де Молінарі виводить політичні засади функціонування держави з політичної економії. Він зазначає, що як для раціонального задоволення суто економічних інтересів індивіда необхідним є вільна конкуренція на ринку, так і для «виробництва» безпеки необхідним є плюралізм інститутів, які можуть забезпечити її. Він робить цікавий висновок, що «... жодна держава не має права перешкоджати іншій державі вступати в конкуренцію з нею або заставляти споживачів безпеки звертатися за цим благом виключно до неї» [12, с. 45].

Таким чином, він прирівнює безпеку до товару, за виробництво якого повинні змагатися його виробники – держави, а споживачі (громадяни) можуть самостійно обирати, де цей товар «придбати». Однак в сучасному світі, зазначає де Молінарі, виробництво безпеки ґрунтується в першу чергу на принципах монополії (монархії) та комунізму (республіки), а не на вільній конкурентній основі. Кожна держава прагне монополізувати «виробництво безпеки» для громадян, опираючись при цьому на силу та її провідника – війну. Монополія на безпеку породжує всі інші види монополії. У разі, коли споживачі (громадяни) стануть сильнішими за виробника (державу), вони зможуть перейняти на себе «виробництво безпеки» на принципах комунізму. Більшість сучасних суспільств, на думку Молінарі, організовані на принципах комунізму. Абсолютизуючи кожний із вищезазначених принципів, людство неминуче прийде до режиму терору. Альтернативою, на думку де Молінарі, як уже зазначалося, є вільний ринок безпеки, де виробники змагаються за споживачів, пропонуючи свої послуги на рівних умовах. В залежності від території, кількість виробників буде змінюватися (на невеликих територіях буде достатньо одного, на великих – багато), й всі вони будуть брати за основу свободу як рушій та одночасно обмежувач їх діяльності – це будуть «монархії без монополії та республіки без комунізму» [12].

Ще далі в критиці монополізму та агресивності держави йде французький економіст Фредерік Бастіа (1801–1850). У своїх працях він відзначав двоїстість держави, яка з одного боку грабує певну частину своїх громадян й одночасно збагачує іншу. «Держава – це величезна фікція, за допомогою якої всі намагаються жити за рахунок усіх» [1, с. 779]. Він протиставляє суспільство й державу, оскільки їхні цілі є протилежними: суспільство прагне якнайбільше матеріальних благ й відсутності податків, тоді як держава не здатна забезпечити відповідний обсяг благополуччя всім й не може відмовитися від засобу власного збагачення – податків. Задля власного збагачення якої вона досягає шляхом розбою та обкрадання своїх громадян, держава спотворила закон, який став на сторожі її інтересів.

Слід зауважити, що хоча попередники анархо-капіталізму й критикували державу та вказували на ряд її недоліків, однак вони в своїх працях не заходили настільки далеко, щоб відкидати її взагалі. Першим, хто спробував обґрунтувати та довести необхідність відсутності держави задля вільного та повноцінного співжиття індивідів у суспільстві був представник Австрійської школи Мюррей Ротбард (1926–1995 рр.). Більшість ідей, які згодом були підхоплені та розроблені сучасними анархо-капіталістами, М. Ротбард виклав у своїй праці «Етика свободи». Вже з її назви видно, що автор, пишучи її мав «замисел», який «полягає у викладенні соціальної етики свободи, тобто розробці тієї підсистеми природного закону, яка розкриває поняття природних прав й, таким чином, відноситься до діяльній сфери політики, тобто до насилля й насилля як способу міжособистісних відносин. Інакше кажучи, в розробці політичної філософії свободи» [5, с. 5]. Саме в дослідженні політичної філософії свободи Ротбард вбачає ключ для розуміння держави, її місця та ролі в суспільстві, меж законів та прав індивіда (в першу чергу прав власності).

М. Ротбард піддавав критиці інститут держави з різних аспектів. Науковець зазначав, що лише з першого погляду здається, що держава є необхідною та безальтернативною складовою суспільства. Однак, насправді, держава є величезним монополістом, який прагне охопити своїм контролем кожен сферу суспільного життя [5]. Монополія на сферу безпеки (поліцію та армію), охорону здоров'я, освіту, карбування грошей та навіть на природні ресурси здійснюється державою в першу чергу не задля ефективного надання відповідних послуг населенню, а для контролю над ним. Ще одним способом контролю над своїми громадянами у державі виступає система оподаткування, ефемерну добровільність якої М. Ротбард підкреслює, називаючи її «містичною». Розглядаючи податки як один із способів крадіжки, М. Ротбард називає державу «кримінальною організацією, яка є більш успішною, ніж будь-яка «приватна» мафія в світі [4, с. 32]. Варто зазначити, що науковець чи не вперше в історії лібертаризму підкреслював необхідність відміни оподаткування взагалі.

Розглядаючи такі «негативні» з його точки зору особливості держави, Ротбард задається питанням: яким же чином можлива підтримка населенням таких «шкідливих» аспектів державного регулювання? Відповіддю на це запитання є наявність в державі відповідної ідеології. Саме діяльність ідеологів (або інтелектуальної еліти) яких називає інший відомий анархо-капіталіст Г.–Г. Хоппе) дає змогу державі підтримувати ореол легітимності та виправдовувати свою політику. Продовжуючи ідею про важливість інтелектуальної підтримки будь-якої діяльності в суспільстві, Г.–Г. Хоппе зазначає, що інтелектуали повинні відігравати важливу роль в формуванні та становленні нового анархо-капіталістичного суспільства, однак лише ті, які є прихильниками таких змін [6].

Критиці піддає Ротбард також ідею ефективності так званого «обмеженого правління», яке активно підтримують монархісти. Називаючи його утопією, вчений підкреслює, що така «обмеженість» не може існувати довго, адже кожний інститут, який володіє хоча

б трішки владою, завжди буде прагнути до розширення своїх повноважень, й держава не є винятком. Держава не може підкорятися правовим нормам, встановленим нею самою, а, отже, не може існувати й важелів впливу, які б могли протидіяти спробам держави знову монополізувати два основних напрямки: здійснення правосуддя та миротворчу функцію.

Таким чином, розглядаючи діяльність держави на різних рівнях, Ротбард приходить до висновку, що кожний громадянин має моральне право не підкорятися її інститутам, оскільки «держава, по суті, є незаконною організацією, яка регулює злочини проти свого населення» [5, с.87].

Аналогічні аргументи з приводу оцінки ролі держави наводять й послідовники М. Ротбарда. Так Родерік Лонг, американський вчений анархо-капіталіст, називає державу «монополією за примусом», адже будучи єдиним постачальником ряду послуг, вона зможе надавати їх будь-якої «якості», оскільки у населення все одно не буде альтернативи й воно буде змушене їх «купувати». Будучи прихильниками «принципу не насилля», анархо-капіталісти вважають примус з боку держави небезпекою для свободи індивіда. Як зазначав Мілтона Фрідмана «свобода боїться концентрації влади», а державна діяльність й спрямована в першу чергу на таку концентрацію [10, с. 7]. Крім того, зважаючи на всі «недоліки» держави, виокремленні ще Ротбардом, іспанський політичний філософ та економіст Хесус Уерта де Сото, називаючи державу «непотрібним інструментом», зазначає, що етатизм є шкідливим, оскільки породжує ряд негативних ефектів: породжує владну безвідповідальність, оскільки її представники не в змозі правильно оцінити весь розмах своєї діяльності та й не існує інституту, перед яким би держава звітувала про свою діяльність; перекурення природних прав індивідів та маніпуляції поняттям справедливості; падіння моралі; профанація права приватної власності та ін. Х. де Сото висловлює цікаву думку, що більшість суспільств розвинулись та стали процвітати не завдяки державі, а всупереч їй. Держава, на його думку, протирічить людській природі, оскільки кожний індивід підсвідомо прагне протидіяти примусу та насиллю. Науковець вважає, що, оскільки дійсно «правова держава» є недосяжним ідеалом, то лише суспільство, побудоване на засадах анархо-капіталізму, є єдиною моделлю міжособистісної співпраці, яка відповідає природі людини.

Г.–Г. Хоппе, як і всі анархо-капіталісти, вважав, що існування держави є взагалі не виправданим оскільки вона є антагоністом індивідуального суверенітету, а державні органи здійснюють порушення природних прав особистості. Він вважав, що примус та насилля є основою всіх держав без виключення. «Є насправді одна група осіб, яка регулярно безкарно порушує об'єктивні закони людської взаємодії – група, що її втілює держава та її органи» [9, с. 26]. Держава, декларуючи заборону насильницьких дій одних осіб щодо безпеки та життя інших, сама здійснює агресивні дії по відношенню до своїх громадян різноманітними методами. Одним із таких методів Хоппе вважав систему оподаткування, яка є примусовою й керується інтересами осіб, які володіють владою, а не потребами пересічних громадян. Іншими шляхами, якими держава прагне встановити

власний контроль над різними сферами життя людини є встановлення обов'язкової служби в армії, втручання державних органів в економічні процеси та освітній простір. Також Г.–Г. Хоппе критикував ефективність діяльності держави у гарантуванні безпеки громадян. Володіючи монополією на застосування сили, держава застосовує її не стільки для захисту своїх громадян, скільки як засіб збереження власного існування й стабільності, а також безкарної діяльності на усіх рівнях.

Анархо–капіталісти не обмежувалися лише критикою ролі держави, а й запропонували альтернативний спосіб організації суспільства, в якому б була відсутня держава як інститут та превалювала б капіталістична економіка. Представники даної течії, як і всі лібертаріанці, визнають примат природних прав індивіда, «позитивне» втілення яких на практиці є критерієм раціональності та ефективності суспільного устрою. Вони надають пріоритет праву власності, а тому найкращим способом втілення в життя особистісного права власності, на думку анархо–капіталістів, є передача у приватне користування усіх природних та не природних об'єктів (включно з вулицями, річками, горами і т.д.), з метою більш доцільного та ефективного їх використання. Індивід може отримати у власність певний об'єкт на основі практики гомстеду, яка встановлює зв'язок між індивідом й будь–яким ресурсом шляхом першоприсвоєння останнього. Суспільство змушене визнавати за особою право власності на об'єкт, який до цього нікому не належав, адже інакше людство просто не вижило б, знищивши себе у постійній боротьбі за ресурси. Таким чином, з права власності на своє тіло випливає право на присвоєння ресурсів, необхідних для виживання. «...адже якби ні в кого не було права розпоряджатися нічим, крім власного тіла, ми б всі припинили своє існування...тому, виходячи з того, що всі ми живі, доводиться припустити, що право власності на інші речі теж необхідне» [5, с. 216]. Забезпечення права власності можливе лише в рамках вільної ринкової економіки. Ще М. Ротбард писав, що «капіталізм–найбільш повне вираження анархізму, а анархізм – найбільш повне вираження капіталізму» [6, с. 112]. Саме вільний та мирний обмін ресурсами, свобода конкуренції, нейтралізація будь–яких впливів державних інститутів (які в ідеалі взагалі повинні бути відсутні), відсутність податків є, на думку анархо–капіталістів, ознакою «здорового» суспільства.

Оскільки держави в анархо–капіталістичному суспільстві не повинно існувати, то з'являється питання: хто візьме на себе обов'язки з надання послуг, якими раніше відала держава. Анархо–капіталісти дають відповідь на це питання – для них такими організаціями є приватні агенції, які будуть діяти та конкурентній основі. Таким чином, громадяни зможуть самостійно вирішувати проблему отримання необхідних послуг (в правозахисній, судовій, економічній сферах, сфері охорони здоров'я та освіти тощо), звертаючись до відповідного агентства. Агенства будуть здійснювати плату зі споживачів, що, на думку Хоппе, буде альтернативою системі оподаткування. Кожний приватний власник такого агентства буде намагатися привабити якомога більше користувачів, що у свою чергу зможе вирішити ряд проблем: це, по–перше, забезпечить суспільство від монополії одного якогось інституту; по–друге, підніме рівень якості даних послуг; по–третє, не дасть

можливості агентству діяти незаконно (оскільки громадянин просто не захоче співпрацювати з таким виробником).

Крім того, аби не допустити зловживань з боку агенції, приватні надавачі послуг, повинні заключати із іншими громадянами договори, де були б прописані їх обов'язки та гарантії споживачам у разі їх невиконання, а також визначався арбітр, якому б довіряли обидві сторони у разі виникнення конфліктів. Такий договір буде необхідним ще й тому, що закон буде таким самим товаром, як наприклад книга чи лампа, а, отже, між різними видами законів буде конкуренція, що відповідно призведе до того, що « в такому суспільстві буде багато судів й навіть багато правових систем» [9, с. 156]. Таким чином, в договорі повинно бути заздалегідь записано, якими саме законами будуть врегульовані конфлікти між двома сторонами. Звісно сам Фрідмен приходить до висновку, що це занадто клопітка робота – розбиратися у великому об'ємі правових актів, тому на практиці більшість агентств буде слідувати уніфікованому зводі нормативних правил. Г. Хоппе пропонує піддавати всі закони своєрідній фільтрації, яка в першу чергу є емпіричною й полягає у логічному їх обґрунтуванні інтелектуальною частиною суспільства, яка не повинна зазнавати жодного примусу чи впливу. Необхідним є також, на його думку, встановлення первинних правил, які б в подальшому будуть виступати в якості самостійного фільтру для подальшого встановлення інших законів на засадах ієрархічності, релевантності та раціональності. Головною умовою встановлення таких законів (правил) є примат природних прав індивіда.

На підтвердження того, що їх модель суспільства є дієва, а не виступає як утопія чи недосяжний ідеал, анархо–капіталісти наводять у приклад американський Дикий Захід в XIX столітті та Англію й Ісландію в період середньовіччя [12, с. 73]. Так Ісландія в 930–1264 рр. являла собою майже країну, де не було одного центру влади. Однак, незважаючи на такий «ідеальний» устрій Ісландія в 1264 році звернулася до короля Норвегії з проханням взяти її під свою опіку (цей аргумент часто використовують критики анархо–капіталізму).

Далеко не всі науковці позитивно оцінювали ідеї анархо–капіталізму. Навіть в межах лібертаризму знаходилися критики ідеї заміни державних інститутів на приватні агенції, звертаючи увагу на її недоліки. Так Айн Ренд зазначала, що приватні агентства будуть постійно змагатися одне з одним за першість що спричинить в суспільстві стан напруги. Більші приватні агентства будуть поглинати менші агентства, що приведе врешті до конфлікту між двома (трьома) надагентами. Ще одним недоліком таких агентств на думку Роберта Бідінотто є те, що владу можуть захопити кримінальні елементи, які захочуть виступати як окремі законні агенції й не буде дієвої сили для перешкоджання їх діяльності [2]. Поряд із безпекою концентрації влади в руках бандитів, є небезпека зосередження управлінських функцій у руках невеликої кількості найбагатших осіб, які будуть встановлювати закони, вигідні лише їм. Ще один критичний аргумент зазначав монархіст Роберт Нозік, вказуючи на те, що приватні агентства рано чи пізно шляхом взаємної згоди перетворяться у картель, метою якої буде перетворення в державу з усіма її монополістськими привілеями.

Висновки. Таким чином, анархо-капіталізм, будучи однією із найбільших течій лібертаризма, увібрала в себе ідеї різних науковців: політологів, економістів, політичних філософів та політичних економістів. Саме завдяки зв'язку політичного та економічного виступають дві головні риси анархо-капіталізму – бездержавне суспільство, яке замінюють приватні агенства та вільна ринкова економіка. Анархо-капіталізм бере свої витоки ще з праць науковців XIX (Ф. Бастіа, Г. Спенсера, Г. де Молінарі), ідеї яких запозичив й розвинув М. Ротбард, а згодом і його послідовники. Зважаючи на те, що на практиці фактично не існувало суспільства, яке б увібрало в собі усі риси анархо-капіталізму, дана течія може вважатися своєрідною утопією й піддається критиці з боку ряду дослідників.

Список використаних джерел

1. Государство // Бастиа Ф. Экономические гармонии. Избранное. – М.: Эксмо, 2007. – С.777–784.
2. Лонг Р. Либертарный анархизм: ответы на 10 возражений [Электронный ресурс] / Р. Лонг. – Московский Либертариум, 2004. – Режим доступа: <http://www.libertarium.ru/40458>
3. Ротбард М. Власть и рынок: Государство и экономика. – Челябинск: Социум, 2004. – 176 с.
4. Ротбард М. К новой свободе: Либертарианский манифест. – М.: Новое издательство, 2009. – 396 с.
5. Ротбард М. Этика свободы. – Челябинск: Социум, 2008. – 380 с.
6. Хоппе Г.–Г. Естественные элиты, интеллектуалы и государство [Электронный ресурс] / Хоппе Г.–Г. – LibertyNews: Новости Свободы, 1995. – Режим доступа: <http://www.libertynews.ru/node/282.html>
7. Хоппе Г.–Г. О конечном обосновании этики частной собственности. – М.: Наука, 2003. – 35 с.
8. Anarchism/Minarchism: Is a Government Part of a Free Country? // ed. Roderick T. Long, Tibor R. Machan. – Hardcover, 2008. – 157 p.
9. Hans-Hermann Hoppe Eigentum, Anarchie und Staat: Studien zur Theorie d. Kapitalismus. – Opladen: Westdeutscher Verlag, 1987. – 200 p.
10. Friedman David D. The machinery of freedom: guide to a radical capitalism. – Open Court, 1989. – 267 p.
11. Molinari Gustave de The Production of Security, – New York: The Center for Libertarian Studies, 1977. – 134 p.
12. The Encyclopedia of Libertarianism // ed. Hamowy Ronald. – Thousand Oaks, California: Sage Publications, 2008. – 664 p.

References

1. Gosudarstvo // Bastia F. Jekonomicheskie garmonii. Izbrannoe. – M.: Jeksmo, 2007. – S.777–784.
2. Long R. Libertarnyj anarhizm: otvety na 10 vozrazhenij [Elektronnij resurs] / R. Long. – Moskovskij Libertarium, 2004. – Rezhim dostupu: <http://www.libertarium.ru/40458>
3. Rotbard M. Vlast' i rynek: Gosudarstvo i jekonomika. – Cheljabinsk: Socium, 2004. – 176 s.
4. Rotbard M. K novoj svobode: Libertarianskij manifest. – M.: Novoe izdatel'stvo, 2009. – 396 s.
5. Rotbard M. Jetika svobody. – Cheljabinsk: Socium, 2008. – 380 s.
6. Hoppe G.–G. Estestvennye jelity, intellektualy i gosudarstvo [Elektronnij resurs] / Hoppe G.–G. – LibertyNews: Novosti Svobody, 1995. – Rezhim dostupu: <http://www.libertynews.ru/node/282.html>
7. Hoppe G.–G. O konechnom obosnovanii jetiki chastnoj sobstvennosti. – M: Nauka, 2003. – 35 s.
8. Anarchism/Minarchism: Is a Government Part of a Free Country? // ed. Roderick T. Long, Tibor R. Machan. – Hardcover, 2008. – 157 p.
9. Hans-Hermann Hoppe Eigentum, Anarchie und Staat: Studien zur Theorie d. Kapitalismus. – Opladen: Westdeutscher Verlag, 1987. – 200 p.
10. Friedman David D. The machinery of freedom: guide to a radical capitalism. – Open Court, 1989. – 267 p.
11. Molinari Gustave de The Production of Security, – New York: The Center for Libertarian Studies, 1977. – 134 p.
12. The Encyclopedia of Libertarianism // ed. Hamowy Ronald. – Thousand Oaks, California: Sage Publications, 2008. – 664 p.

Onipko Z. S., postgraduate student, the Department of Politik of Ukraine, Kyiv National Taras Shevchenko University (Ukraine, Kyiv), zoriana.onipko@gmail.com

Anarcho-capitalism in the system of libertarianism

The article is devoted to the works of Western theoretics of anarcho-capitalism as one of the main current of libertarianism (M. Rothbar; R. Long, H.–H. Hoppe, D. Friedman, etc.). Much attention is given to the analysis of the main feature of anarcho-capitalism – stateless society. In this article considers the works of scientists, who have had a significant influence on the formation of the anarcho-capitalism (F. Bastia, G. de Molinari).

Keywords: libertarianism, anarcho-capitalism, state, market, capitalism.

* * *

УДК 323.2

Осадча І. А.,

адвокат, старший викладач кафедри соціології, філософії і права, Одеська національна академія харчових технологій (Україна, Одеса), pravnic@ukr.net

ПЕРЕОСМИСЛЕННЯ ГУМАНІСТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ПОЛІТИЧНОЇ СФЕРИ ЗАХІДНОЄВРОПЕЙСЬКОЇ ЦИВІЛІЗАЦІЇ

Проведено аналіз гуманістичних цінностей, їх трансформації в сучасних політичних умовах. Виявлено, що інтерес до гуманізму зростає в умовах розповсюдження нігілізму, абсентизму, а також у часи соціальної депресії. Охарактеризовано механізм захисту гуманістичних цінностей у провідних країнах світу. Визначено зв'язок гуманізму з політичним вектором розвитку західноєвропейської цивілізації. Доведено, що у країнах Західної Європи сучасні політичні процеси розгортаються на основі «нового публічного управління» – державного менеджменту. Цей процес частково корелює з розвитком гуманістичних цінностей. Обґрунтовано ідею, що просування гуманізму було ефективним у Західній Європі тому, що співпадало з інтересами громадянського суспільства та широким мас населення. Крім того, зроблено висновок, що зв'язок між гуманістичними цінностями та громадами демократичних суспільств сформувався на основі «відповідальної дії». Очевидно, що переосмислення принципів гуманізму в майбутньому буде суттєво детермінувати розвиток Західної Європи.

Ключові слова: гуманізм, політика, колективні дії, державний менеджмент.

Вивчення питань сталого розвитку політичних інститутів Західної Європи виступає однією з актуальних проблем сучасної політології. Частиною цієї проблеми є інтеграція демократичних інститутів ЄС і України. В ній виділяється питання дослідження ідеологічного підґрунтя функціонування даних структур. В свою чергу цей аспект передбачає досягнення певного рівня політичної культури населення, фіксацію та рефлексію поведінки політичної еліти. Остання виступає ключовим поняттям багатьох політичних теорій та концепцій. Її розуміння дозволяє вірно інтерпретувати низку політичних процесів та явищ, тому й не дивно, що в сучасній політичній науці та медійному просторі вона є предметом прискіпливого інтересу вчених, політичних оглядачів, журналістів і т.д. Отримання нових знань про поведінку політичних суб'єктів стає особливо актуальним, коли відбувається поступове зниження суспільного інтересу до політичної діяльності, зростання абсентизму, наростає соціальна депресія. Проблема включення громадян в політичні інститути перетворилась в багатьох транзитивних державах в серйозну дилему, що розколола їх соціуму по лінії «маси–еліти». Такий стан справ призводить до непередбачуваності майбутнього політичного розвитку даних країн, збереженню в «полі потенційно можливого»